

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

19. listopada 2017.*

„Žalba – Izvanugovorna odgovornost Unije – Javna nabava usluga – Operativna tehnička pomoć za uspostavu i upravljanje mrežnim mehanizmom za provedbu europskog partnerstva za inovacije
„Produktivnost i održivi razvoj poljoprivrede’ – Odbijanje ponude jednog ponuditelja –
Neuobičajeno niska ponuda – Kontradiktorni postupak”

U predmetu C-198/16 P,

povodom žalbe na temelju članka 56. Statuta Suda Europske unije, podnesene 8. travnja 2016.,

Agriconsulting Europe SA, sa sjedištem u Bruxellesu (Belgija), koji zastupa R. Sciaudone, *avvocato*,

žalitelj,

a druga stranka postupka je:

Europska komisija, koju zastupaju L. Di Paolo i F. Moro, u svojstvu agenata, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourg, u

tuženik u prvom stupnju,

SUD (peto vijeće),

u sastavu: J. L. da Cruz Vilaça (izvjestitelj), predsjednik vijeća, E. Levits, A. Borg Barthet, M. Berger i F. Biltgen, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Svojom žalbom Agriconsulting Europe SA (u daljnjem tekstu: Agriconsulting) zahtijeva poništenje presude Općeg suda Europske unije od 28. siječnja 2016., Agriconsulting Europe/Komisija (T-570/13, u daljnjem tekstu: EU:T:2016:40), kojom je Opći sud odbio njegovu tužbu kojom se tražila osuda

* Jezik postupka: talijanski

Europske unije na naknadu štete i kamata zbog štete koju je pretrpio zbog nepravilnosti koje je navodno počinila Europska komisija u okviru postupka javne nabave „Uspostava mrežnog mehanizma za provedbu europskog partnerstva za inovacije ‚Produktivnost i održivi razvoj poljoprivrede‘” (AGRI-2012-PEI-01).

Pravni okvir

- 2 Naslovljen „Izuzetno niske ponude”, članak 139. Uredbe Komisije (EZ, Euratom) br. 2342/2002 od 23. prosinca 2002. o utvrđivanju detaljnih pravila za provedbu Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 o Financijskoj uredbi koja se primjenjuje na opći proračun Europskih zajednica (SL 2002., L 357, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 3., str. 7.), kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EZ, Euratom) br. 478/2007 od 23. travnja 2007. (SL 2007., L 111, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 2., str. 264.; u daljnjem tekstu: Uredba br. 2342/2002), u stavku 1. propisuje:

„Ako su za određeni ugovor ponude izuzetno niske, prije nego što odbije takve ponude samo iz tog razloga, javni naručitelj mora zatražiti pisanim putem podatke u vezi sa sastavnim elementima ponude koje smatra bitnima, i provjeriti te sastavne elemente nakon odgovarajućeg saslušanja uključenih stranaka, uzimajući u obzir dobivena obrazloženja. Ti se podaci mogu posebno odnositi na sukladnost s odredbama koje se odnose na zaštitu na radu i uvjete rada koji su na snazi na mjestu na kojem će se izvršiti rad, pružiti usluga ili isporučiti roba.

[...]”

- 3 Članak 146. Uredbe br. 2342/2002, naslovljen „Komisija za evaluaciju i zahtjevi za sudjelovanje” u stavku 4. propisuje:

„Kod izuzetno niske ponude iz članka 139. ove Uredbe, komisija za evaluaciju zahtijeva odgovarajuće informacije o sastavu ponude.”

Okolnosti spora

- 4 Činjenice koje su dovele do spora izložene su u točkama 1. do 22. pobijane presude kako slijedi:
- „1. Pozivom na nadmetanje objavljenim kao dodatak u *Službenom listu Europske unije* od 7. kolovoza 2012. (SL 2012./S 61-150-249926) Europska komisija pokrenula je postupak javne nabave s oznakom AGRI-2012-PEI-01, s ciljem uspostave mrežnog mehanizma za provedbu europskog partnerstva za inovacije ‚Produktivnost i održivi razvoj poljoprivrede’ (u daljnjem tekstu: postupak javne nabave).
2. Na temelju točke 1. dokumentacije za nadmetanje u postupku javne nabave (u daljnjem tekstu: dokumentacija za nadmetanje), izabrani ponuditelj imao je zadaću pridonijeti stvaranju i upravljanju mreže partnerstva, sastavljene od i otvorene za subjekte koji se bave inovacijama i inovativnim pristupima u sektoru poljoprivrede, poput poljoprivrednika, istraživača, konzultanata, poduzeća, nevladinih organizacija, potrošača i subjekata javnog sektora. Izabrani ponuditelj imao je odgovornost uspostaviti i osigurati funkcioniranje mrežnog mehanizma sastavljenog, s jedne strane, od osoblja koje izabrani ponuditelj zapošljava u provedbi zadaća navedenih u pozivu na nadmetanje i, s druge strane, od fizičkog mjesta gdje bi to osoblje radilo i pružalo usluge (u daljnjem tekstu: info točka).

3. Zadaće izabranog ponuditelja bile su definirane u točki 2. dokumentacije za nadmetanje. Bile su podijeljene u devet glavnih zadataka, tj., kao prvo, upravljanje osobljem uključenim u zadaće i upravljanje info točkom, kao drugo, održavanje mreže partnerstva, kao treće, aktivnost umreživanja i razvoj komunikacijskih instrumenata, kao četvrto, ažuriranje i vođenje cjelovite baze podataka, kao peto, vođenje popisa vanjskih stručnjaka, kao šesto, provedba aktivnosti usklađivanja i razmjene informacija, kao sedmo, utvrđivanje potreba istraživanja pri subjektima na terenu kao osmo, razvoj godišnjeg programa rada i, kao deveto, arhiviranje, vođenje inventara i čuvanje dokumenata i informacija. Dokumentacija za nadmetanje navodila je minimalan broj osoblja potrebnog za ostvarenje glavnih zadataka, predviđajući u tom smislu da osoblje uključeno u zadaće mora biti sastavljeno od najmanje deset 'osoba zaposlenih u punom radnom vremenu', od kojih najmanje šest stalno zaposlenih.
4. Nadalje, dokumentacija za nadmetanje predviđala je 27 dodatnih zadataka koje bi se provele na Komisijin godišnji zahtjev, u opsegu od najmanje tri dodatne zadaće do najviše deset zadataka godišnje, pri čemu bi se barem dodatne zadaće br. 24, 26 i 27 zatražile već u prvoj godini. Dodatne zadaće obuhvaćale bi organizaciju *think tankova*, tj. skupina stručnjaka koji proučavaju i raspravljaju o pitanjima koja se konkretno odnose na europski plan inovacija (dodatne zadaće br. 1 do 6), organizaciju dodatnih radionica (dodatne misije br. 7 do 9), organizaciju dana 'na terenu' (dodatne zadaće br. 10 do 13), organizaciju dodatnih seminara (dodatne zadaće br. 14 do 17), ocjenu rada operativnih skupina (dodatne zadaće br. 18 do 20), organizaciju konferencija (dodatna zadaća br. 21), organizaciju putovanja i smještaja sudionika *think tankova*, radionica i seminara (dodatna zadaća br. 22), provedba zadataka u državama članicama (dodatna zadaća br. 23), stvaranje popisa stručnjaka (dodatna zadaća br. 24), zatvaranje info točke (dodatna zadaća br. 25), stvaranje info točke (dodatna zadaća br. 26) i utvrđivanje svih relevantnih projekata za stvaranje baze podataka (dodatna zadaća br. 27).
5. U skladu s odredbama dokumentacije za nadmetanje, izabrani ponuditelj morao je također predvidjeti dovoljan broj zaposlenika kako bi uz glavne zadaće osoblje uključeno u zadaće moglo izvršiti zadatke predviđene u okviru dodatnih zadataka br. 24 i br. 27, čije je izvršenje bilo predviđeno tijekom prve godine ugovora.
6. U skladu s točkom 6. dokumentacije za nadmetanje, ugovor je bio sklopljen za razdoblje od deset mjeseci, uz mogućnost produljenja za najviše dvanaest mjeseci. Predviđao je ukupan najveći proračun od 2 500 000 eura godišnje za zajedničku provedbu glavnih i dodatnih zadataka, pri čemu je najveći godišnji proračun bio 1 400 000 eura za glavne zadaće i 1 500 000 eura za dodatne zadaće.
7. U skladu s točkom 7.5. dokumentacije za nadmetanje, postupak javne nabave sastojao se, kao prvo, od faze razmatranja ponuda na temelju kriterija za isključenje i potom razmatranja ponuda na temelju kriterija za odabir, kao drugo, faze ocjene ponuda na temelju kriterija dodjele (kvalitativna ocjena i ocjena cijene) i, kao treće, faze dodjele ugovora o javnoj nabavi na temelju kriterija ekonomski najpovoljnije ponude. Kriteriji isključenja, odabira i dodjele koje primjenjuje Komisija bili su navedeni u točki 9. dokumentacije za nadmetanje.
8. Komisija je zaprimila pet ponuda, među kojima i tužiteljevu. Svi su ponuditelji prošli prvu fazu postupka javne nabave, koja se sastojala od ispitivanja njihovih ponuda na temelju kriterija isključenja i odabira, i došli do druge faze postupka, koja se sastojala od ocjene ponuda na temelju sljedećih četiriju kriterija dodjele:
 - kriterij dodjele br. 1: pristup povezanosti između znanosti i prakse;
 - kriterij dodjele br. 2: pristup u vezi s provedbom glavnih i dodatnih zadataka;
 - kriterij dodjele br. 3: praktična organizacija zadataka;

- kriterij dodjele br. 4: prijedlozi u vezi s uspostavom info točke u Bruxellesu (Belgija).
- 9. U okviru druge faze postupka samo su dva ponuditelja, točnije tužitelj i Vlaamse Landmaatschappij (u daljnjem tekstu: VLM), ostvarila minimalni rezultat koji zahtijeva dokumentacija za nadmetanje za kriterije dodjele. Ta su dva ponuditelja dakle došla do faze ocjene njihovih cijena, koje su iznosile 1 320 112,63 eura za tužitelja i 2 316 124,83 eura za VLM.
- 10. Iz zapisnika sa sastanka odbora za evaluaciju od 20. studenoga 2012. proizlazi da je tužitelj bio rangiran na prvo mjesto i da je zbog sumnji o njegovoj neuobičajeno niskoj ponudi odbor za evaluaciju zaključio da od njega treba zatražiti informacije o cijenama dodatnih zadaća.
- 11. Dopisom od 22. studenoga 2012. Komisija je obavijestila tužitelja da odbor za evaluaciju smatra cijene navedene za dodatne zadaće neuobičajeno niskima. Od tužitelja je zatražila detaljna objašnjenja o izračunu cijena koje su se nudile za dodatne zadaće br. 1 do 21 i br. 25, uz napomenu da se njegova ponuda može odbiti u slučaju neuvjerljivih objašnjenja.
- 12. Dopisom od 29. studenoga 2012. tužitelj je odgovorio na Komisijin zahtjev za informacije, pruživši joj općenita objašnjenja i popis troškova uzetih u obzir prilikom izrade prijedloga cijena u vezi s dodatnim zadaćama.
- 13. Iz završnog zapisnika o ocjeni tužiteljeve ponude od 19. prosinca 2012. proizlazi da je odbor za evaluaciju razmotrio njegova objašnjenja i utvrdio, među ostalim, postojanje preklapanja zaposlenika između glavnih i dodatnih zadaća, protivno zahtjevima iz dokumentacije za nadmetanje. Zbog toga je izmijenio rezultat dodijeljen tužiteljevoj ponudi za kriterij dodjele br. 3, koji je smanjen s 11,8 bodova na 7 bodova, pri čemu je minimalni zahtjev bio 7,5 od 15 bodova. Odbor za evaluaciju je stoga svoju ocjenu zaključio, s jedne strane, potvrdivši svoje mišljenje o tužiteljevoj neuobičajeno niskoj ponudi i, s druge strane, utvrdivši da na temelju novih informacija koje je tužitelj pružio njegova ponuda više ne zadovoljava minimalni rezultat koji je dokumentacija za nadmetanje zahtijevala u pogledu kriterija dodjele br. 3. Prema tome, odbor je preporučio dodjelu ugovora VLM-u.
- 14. Dopisom od 25. ožujka 2013. Komisija je obavijestila tužitelja da njegova ponuda nije prihvaćena zato što nije zadovoljila minimalni rezultat koji se zahtijevao za kriterij dodjele br. 3 i zato što se ista smatrala neuobičajeno niskom u pogledu cijena predloženih za provedbu određenih dodatnih zadaća. Istoga dana Komisija je odlučila dodijeliti ugovor o javnoj nabavi VLM-u.
- 15. Dopisom od 26. ožujka 2013. tužitelj je zatražio ime izabranog ponuditelja i značajke i prednosti njegove ponude. Komisija mu je poslala te podatke dopisom od 27. ožujka 2013.
- 16. Dopisom od 29. ožujka 2013. tužitelj je od Komisije zatražio druge podatke o ocjeni njegove ponude. Komisija mu je odgovorila dopisom od 10. travnja 2013.
- 17. Dopisom od 12. travnja 2013. tužitelj je prigovorio javnom naručitelju nedostatak obavješćivanja o potrebnim objašnjenjima o ocjeni prvog i drugog kriterija, izmjeni njegove tehničke ocjene nakon otvaranja financijske ponude, pogrešnoj ocjeni uključenosti voditelja skupine i njegova zamjenika u dodatnim zadaćama i pogrešnoj naravi zaključaka u vezi s VLM-ovom ponudom.
- 18. Dopisom poslanim Komisiji istoga dana tužitelj je od nje zatražio pristup zapisnicima odbora za evaluaciju i ponudi izabranog ponuditelja, pozivajući se na članak 6. Uredbe (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.).

19. Prvim dopisom od 29. travnja 2013. Komisija je obavijestila tužitelja da će mu se zapisnik odbora za evaluaciju brzo proslijediti. Drugim dopisom od istoga dana Komisija je odgovorila na tužiteljev zahtjev za pristup dostavljajući mu djelomičan primjerak zapisnika o ocjeni od 20. studenoga 2012., zapisnika o završnoj ocjeni njegove ponude od 19. prosinca 2012. i ukupnog zapisnika o ocjeni od 6. veljače 2013. Nasuprot tomu, Komisija je odbila dostaviti mu ponudu izabranog ponuditelja pozivajući se na zaštitu komercijalnih interesa poduzeća o kojem je riječ, na temelju članka 4. stavka 2. prve alineje Uredbe br. 1049/2001.
20. Dopisom od 13. svibnja 2013. tužitelj je podnio ponovljeni zahtjev za pristup, u skladu s člankom 7. Uredbe br. 1049/2001. Dopisom od 14. svibnja 2013. Komisija je potvrdila njegov primitak, najavljujući odgovor u roku od petnaest radnih dana.
21. Dopisom od 13. svibnja 2013. tužitelj je osporio Komisijino stajalište izraženo u drugom dopisu od 29. travnja 2013., koje je smatrao nedovoljnim. Dopisom od 31. svibnja 2013. Komisija je odgovorila da tužitelj raspolaže svom dokumentacijom u vezi s postupkom javne nabave koja je služila kao temelj za odluku o dodjeli, pozivajući se također na svoj dopis od 29. travnja 2013.
22. Što se tiče ponovljenog zahtjeva za pristup, Komisija je dopisom od 4. lipnja 2013. obavijestila tužitelja da je rok za odgovor produljen do 26. lipnja 2013. Komisija je 26. lipnja 2013. obavijestila tužitelja da ne može odgovoriti na ponovljeni zahtjev za pristup u gore navedenom roku. Dopisom od 4. srpnja 2013. tužitelj je zatražio odgovor na svoj ponovljeni zahtjev za pristup, na koji je Komisija odgovorila 9. srpnja 2013., obavještavajući poduzeće da će mu odgovor poslati u roku od nekoliko dana. Dopisom od 17. srpnja 2013. Komisija je odgovorila na tužiteljev ponovljeni zahtjev za pristup, potvrđujući svoju prethodnu odluku da ne otkrije određene informacije sadržane u zapisnicima o ocjeni i da ne odobri pristup ponudi izabranog ponuditelja, u skladu s člankom 4. stavkom 1. točkom (b) i člankom 4. stavkom 2. prvom alinejom Uredbe br. 1049/2001.”

Postupak pred Općim sudom i pobijana presuda

- 5 Tužbom podnesenom tajništvu Općeg suda 25. listopada 2013. Agriconsulting je pokrenuo postupak radi, kao prvo, toga da se Komisiji naloži da mu dostavi ponudu uspješnog ponuditelja VLM-a i, kao drugo, toga da joj se naloži naknada štete i kamata, u skladu s člancima 268. i 340. UFEU-a, za štetu koja je navodno uzrokovana nepravilnostima koje je Komisija počinila u okviru postupka javne nabave. Opći sud pobijanom presudom u cijelosti je odbio tužbu.

Zahtjevi stranaka pred Sudom

- 6 Agriconsulting zahtijeva od Suda da:
 - ukine pobijanu presudu i predmet vrati Općem sudu na ponovno suđenje u skladu s uputama Suda;
 - naloži Komisiji snošenje troškova ovog i prvostupanjskog postupka.
- 7 Komisija zahtijeva od Suda da:
 - odbije žalbu u cijelosti;
 - naloži žalitelju snošenje troškova postupka.

O žalbi

- 8 Agriconsulting iznosi četiri žalbena razloga.

Prvi žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 9 Svojim prvim žalbenim razlogom, podijeljenim na dva dijela, Agriconsulting prigovara Općem sudu da je u točki 46. pobijane presude presudio da nema uzročne veze između nezakonitosti navodno počinjenih u okviru ocjene njegove ponude s obzirom na kriterije dodjele br. 1 i 2 i štete na koju se pozivao u svojoj tužbi.
- 10 U okviru prvog dijela tog žalbenog razloga Agriconsulting ističe da je Opći sud izobličio i iskrivio njegove argumente o uzročnoj vezi. Naime, za razliku od onog što Opći sud tvrdi u točkama 42. i 43. pobijane presude, Agriconsulting je u svojoj tužbi namjeravao razdvojiti štetu koju čine gubitak prilike i troškovi sudjelovanja u postupku javne nabave od pitanja odbijanja njegove ponude. U tom smislu iz točke 105. tužbe i točke 3. replike u prvostupanjskom postupku jasno proizlazi da su gubitak prilike i troškovi sudjelovanja za žalitelja predstavljali štetu koja se može nadoknaditi, neovisno o pitanju izvjesnosti uspjeha u postupku javne nabave.
- 11 U okviru drugog dijela prvog žalbenog razloga Agriconsulting tvrdi da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava zaključivši u točkama 43. do 45. pobijane presude da nezakonitosti na koje se poziva u pogledu kriterija dodjele br. 1 i 2 ne mogu dovesti do naknade štete jer je odbijanje žaliteljeve ponude bilo posljedica ocjene odbora za evaluaciju u pogledu kriterija dodjele br. 3 i neuobičajeno niske ponude. Time je Opći sud ograničio tužbu za naknadu štete isključivo na slučajeve nezakonitosti koji imaju određeni utjecaj na dodjelu ugovora iako prema sudskoj praksi tog suda svaka nepravilnost u postupku javne nabave koja utječe na mogućnosti ponuditelja da mu se dodijeli ugovor o javnoj nabavi daje pravo na naknadu štete.
- 12 Komisija smatra da prvi žalbeni razlog nije osnovan.

Ocjena Suda

- 13 Valja podsjetiti na to da je Opći sud najprije u točki 41. pobijane presude presudio da se Agriconsulting na ime nepravilnosti u pogledu kriterija dodjele br. 1 i 2 pozivao na dvije osnove štete, tj. gubitak prilike i troškove sudjelovanja u postupku javne nabave. Potom je u točki 42. te presude sažeo njegovu argumentaciju na sljedeći način: „[t]užitelj ističe da je pretpostavka u vezi s uzročno-posljedičnom vezom ispunjena jer je njegova ponuda dobila prvo mjesto i bila bi prihvaćena za dodjelu ugovora o javnoj nabavi da nije bilo navedenih povreda”. Naposljetku, u točkama 43. do 46. te presude Opći sud je odgovorio na tako sažetu argumentaciju presudivši u biti da navodne nezakonitosti nemaju izravnu uzročnu vezu s osnovama štete na koje se pozivao žalitelj.
- 14 Što se tiče prvog dijela prvog žalbenog razloga u vezi s navodnim iskrivljavanjem Općeg suda Agriconsultingovih argumenata, valja istaknuti, kao prvo, da je u točki 102. tužbe Agriconsulting kao objašnjenje o uzročnoj vezi između nezakonitosti navodno počinjenih u okviru postupka javne nabave, s jedne strane, i gubitka prilike koji je navodno pretrpio, s druge strane, naveo da je taj gubitak prilike „izravna posljedica odluke odbora za evaluaciju da smanji ocjenu u pogledu kriterija br. 3 i ocijeni ponudu neuobičajeno niskom”.

- 15 Nadalje, žalitelj je u točkama 76. i 79. svoje tužbe istaknuo da se navodni gubitak prilike materijalizirao činjenicom da je njegova ponuda ostvarila prvo mjesto i da mu je nezakonito uskraćena dodjela ugovora.
- 16 Prema tome, Opći sud u točkama 42. pobijane presude nije iskrivio žaliteljeve argumente o uzročnoj vezi između istaknutih nezakonitosti i navodnog gubitka prilike. Upravo suprotno, preuzeo ih je onako kako su proizlazili iz tužbe.
- 17 Taj zaključak ne može biti doveden u pitanje točkom 105. tužbe, na koju se Agriconsulting ne može uspješno pozvati kako bi dokazao sadržaj svoje argumentacije u pogledu navodnog gubitka prilike. Naime, objašnjenja u toj točki očito se ne odnose na tu temu jer je žalitelj u njoj naveo uvjete koje predviđa sudska praksa Općeg suda za stjecanje naknade troškova sudjelovanja u postupku javne nabave. Ta se točka usto nalazi u dijelu tužbe naslovljenom „Uzročna veza u pogledu štete koju čine troškovi sudjelovanja u postupku javne nabave”.
- 18 Žalitelj se ne može pozvati ni na objašnjenja u točki 3. replike u prvostupanjskom postupku. Naime, žalitelj je u njoj samo ponovio ono što je u točki 105. svoje tužbe prikazao kao sudsku praksu Općeg suda u pogledu naknade troškova sudjelovanja, uz dodatak da navodne nezakonitosti u vezi s kriterijima dodjele br. 1 i 2 govore „u prilog” ne samo toj osnovi štete nego i gubitku prilike, bez drugih objašnjenja u tom smislu. Stoga točka 3. samo daje dodatno objašnjenje glede osnova štete na koje se poziva u vezi s tim nezakonitostima.
- 19 Kao drugo, što se tiče Agriconsultingovih argumenata u pogledu uzročne veze između, s jedne strane, navodnih nezakonitosti i, s druge strane, osnove štete koju čine troškovi sudjelovanja u postupku javne nabave, valja primijetiti da se Opći sud o naknadi tih troškova u biti izjasnio u točkama 112. do 117. pobijane presude. Međutim, žalitelj u svojoj žalbi ne tvrdi da je navodno iskrivljavanje ili izobličavanje Općeg suda tih argumenata u točki 42. pobijane presude unijelo nedostatak u analizu u tim točkama. On stoga ističe iskrivljavanje, ali ne objašnjava njegove posljedice. U tom je smislu prvi dio prvog žalbenog razloga bespredmetan.
- 20 Iz toga slijedi da je prvi dio dijelom očito neosnovan i dijelom bespredmetan.
- 21 Što se tiče drugog dijela prvog žalbenog razloga, kako je sažet u točki 11. ove presude, dovoljno je istaknuti da u točkama 43. do 45. pobijane presude Opći sud nije apstraktno i općenito presudio da nezakonitosti koje utječu na postupak javne nabave, poput onih koje u ovom slučaju ističe Agriconsulting u vezi s kriterijima dodjele br. 1 i 2, ponuditelju nikad ne mogu dati pravo na naknadu štete. U ovom je slučaju Opći sud samo *in concreto* ocijenio postoji li takvo pravo na naknadu štete, s obzirom na argumente koje je iznio žalitelj u pogledu uzročne veze i na temelju ocjene činjenica u tom slučaju.
- 22 Ukratko, taj dio dovodi u pitanje činjeničnu ocjenu Općeg suda u pogledu uzročne veze, što je izvan nadležnosti Suda u žalbenom postupku, osim u slučaju iskrivljavanja. Međutim, budući da žalitelj nema temelja za tvrdnju o bilo kakvom iskrivljavanju svojih argumenata zbog razloga izloženih u točkama 14. do 19. ove presude, taj je dio nedopušten.
- 23 S obzirom na prethodna razmatranja, prvi žalbeni razlog treba odbiti u cijelosti.

Drugi žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 24 U okviru prvog dijela svojeg drugog žalbenog razloga Agriconsulting ističe da je Opći sud u točkama 56. do 62. pobijane presude iskrivio ocjenu odbora za evaluaciju i povrijedio svoju obvezu obrazlaganja.
- 25 Naime, kao što to proizlazi iz završnog izvješća o ocjeni, odbor za evaluaciju ocijenio je vjerodostojnost žaliteljeve ponude isključivo s obzirom na cijenu ponudenu za dodatne zadaće. Opći sud je u točkama 56. i 57. priznao takvo činjenično stanje, ali je potom zaključio da je odbor tu ponudu uzeo u obzir u cijelosti. Obrazloženje Općeg suda u tom je smislu nedovoljno, nedosljedno i nepotkrijepljeno jer se nije pozvao ni na kakav konkretan dokaz, u suprotnosti s pravilom *onus probandi incumbit ei qui dicit*.
- 26 U okviru drugog dijela drugog žalbenog razloga Agriconsulting zbog razloga sličnih onima izloženima u prethodnoj točki tvrdi da je Opći sud obrazloženje odbora za evaluaciju zamijenio vlastitim i da je iskrivio postupovne akte.
- 27 Komisija ističe, primarno, da je drugi žalbeni razlog nedopušten i, podredno, da je neosnovan.

Ocjena Suda

- 28 Dvama dijelovima svojeg drugog žalbenog razloga, koje valja razmotriti zajedno, Agriconsulting predbacuje Općem sudu da je iskrivio „ocjenu odbora za evaluaciju” i „postupovne akte”, zamijenio njegovu ocjenu vlastitom i usvojio nedovoljno, proturječno i nepotkrijepljeno obrazloženje. Tu argumentaciju valja shvatiti na način da žalitelj u biti tvrdi, s jedne strane, da je Opći sud iskrivio Komisijin dopis od 25. ožujka 2013. i završno izvješće o ocjeni i, s druge strane, da je povrijedio svoju obvezu obrazlaganja.
- 29 U tom smislu valja podsjetiti na to da je Opći sud u točki 55. pobijane presude naveo sudsku praksu Suda prema kojoj karakter ponude kao neuobičajeno niske treba ocijeniti u odnosu na sadržaj ponude i u odnosu na uslugu o kojoj je riječ (vidjeti prema analogiji presudu od 18. prosinca 2014., *Data Medical Service*, C-568/13, EU:C:2014:2466, t. 50.). Nadalje, u točki 56. pobijane presude Opći sud sažeo je sadržaj Komisijinog dopisa od 25. ožujka 2013., kojim je ona obavijestila žalitelja da je njegova ponuda odbijena te mu priopćila sadržaj završnog izvješća o ocjeni. U točki 57. te presude utvrdio je da se nepravilnosti koje su dovele do zaključka odbora za evaluaciju da je žaliteljeva ponuda neuobičajeno niska konkretno odnose na određene dodatne zadaće. Međutim, u točkama 58. do 61. te presude Opći sud je, među ostalim, smatrao da su, uzimajući u obzir gospodarsku i financijsku važnost dodatnih zadaća u iznosu javne nabave, istaknute nepravilnosti mogle utjecati na usklađenost Agriconsultingove ponude u cijelosti. Iz toga je u točki 62. te presude zaključio da je odbor za evaluaciju izvršio svoju ocjenu karaktera Agriconsultingove ponude kao neuobičajeno niske u odnosu na sadržaj ponude i uslugu o kojoj je riječ, uzimajući u obzir relevantne elemente za tu uslugu.
- 30 Stoga što se tiče, kao prvo, eventualnog iskrivljavanja dokaza od strane Općeg suda, valja podsjetiti na to da ono mora jasno proizlaziti iz dokumenata u spisu, bez potrebe za novom ocjenom činjenica i dokaza (presude od 20. studenoga 2014., *Intra-Press/Golden Balls*, C-581/13 P i C-582/13 P, neobjavljena, EU:C:2014:2387, t. 39. i navedena sudska praksa, i od 26. listopada 2016., *Westermann Lernspielverlage/EUIPO*, C-482/15 P, EU:C:2016:805, t. 36. i navedena sudska praksa).

- 31 Međutim, u ovom slučaju Agriconsulting pod izgovorom iskrivljavanja dokaza zapravo nastoji postići novu ocjenu činjenica, što je izvan nadležnosti Suda u žalbenom postupku (vidjeti prema analogiji presude od 2. rujna 2010., Calvin Klein Trademark Trust/OHIM, C-254/09 P, EU:C:2010:488, t. 49., i od 19. ožujka 2015., MEGA Brands International/OHIM, C-182/14 P, EU:C:2015:187, t. 47. i navedenu sudsku praksu).
- 32 Naime, Agriconsulting ne tvrdi da je tumačenje Općeg suda Komisijina dopisa od 25. ožujka 2013. i završnog izvješća o ocjeni zahvaćeno ikakvom materijalnom netočnošću. Naprotiv, žalitelj priznaje da je Opći sud pravilno sažeo njihov sadržaj u točki 56. pobijane presude. Međutim, on osporava ocjenu Općeg suda, u točkama 57. do 61. te presude, sadržaja tih dokumenata s obzirom na njihov kontekst, uključujući gospodarsku i financijsku važnost dodatnih zadaća u dotičnoj javnoj nabavi i zaključak koji on iz toga izvodi da su istaknute nepravilnosti mogle utjecati na vjerodostojnost Agriconsultingove ponude u cijelosti.
- 33 Posljedično, drugi žalbeni razlog u tom je dijelu nedopušten.
- 34 Što se tiče, kao drugo, Agriconsultingovih tvrdnji da je Opći sud povrijedio svoju obvezu obrazlaganja, valja istaknuti da je pitanje je li obrazloženje presude Općeg suda proturječno ili nedovoljno doista pravno pitanje koje se može iznijeti u okviru žalbenog postupka (presuda od 16. srpnja 2009., Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland/Komisija, C-385/07 P, EU:C:2009:456, t. 71. i navedena sudska praksa).
- 35 Međutim, tvrdeći da je obrazloženje pobijane presude proturječno Agriconsulting ponovno nastoji postići novu ocjenu činjenica u ovom slučaju. Naime, utvrđenje iz točke 57. pobijane presude da se „istaknute nepravilnosti [...] konkretno odnose na određene dodatne zadaće” samo za sebe nije nespojivo sa zaključkom iz točke 62. te presude da je „odbor za evaluaciju izvršio ocjenu u odnosu na sadržaj ponude i uslugu o kojoj je riječ”. Žalitelj zapravo osporava činjenične ocjene iz točaka 58. do 61. te presude, koje su Opći sud navele na to utvrđenje i na taj zaključak.
- 36 Što se tiče nedostatka u obrazloženju na koji se poziva žalitelj, iz razmatranja u točkama 57. do 61. pobijane presude, spomenutih u točki 29. ove presude, proizlazi da je Opći sud dovoljno pravno obrazložio zaključak iz točke 62. pobijane presude da je odbor za evaluaciju postupio u skladu sa sudskom praksom proizišlom iz presude od 18. prosinca 2014., Data Medical Service (C-568/13, EU:C:2014:2466).
- 37 Iz toga slijedi da drugi žalbeni razlog treba odbiti u cijelosti kao djelomično nedopušten i djelomično neosnovan.

Treći žalbeni razlog

Argumentacija stranaka

- 38 Prvim dijelom svojeg trećeg žalbenog razloga Agriconsulting ističe da je Opći sud u točkama 64. do 69. pobijane presude izobličio i iskrivio njegovu tužbu. Naime, iako je on istaknuo proizvoljnost, nerazumnost, subjektivnost i neodređenost referentnih cijena i troškova koje je odbor za evaluaciju upotrijebio radi ocjene njegove ponude kao neuobičajeno niske (u daljnjem tekstu: referentni ekonomski parametri), Opći sud nije se izjasnio o njihovoj osnovanosti. On je u točki 66. pobijane presude samo presudio da žalitelj nije dokazao ozbiljnost svoje ponude.

- 39 U okviru toga žalitelj također prigovara Općem sudu da je zanemario dokaze koje je on podnio kako bi dokazao da ti ekonomski parametri nisu bili vjerodostojni. Točnije, Opći sud nije uzeo u obzir simulaciju iz koje je proizlazilo da je primjenom istih ekonomskih parametara na glavne zadaće proračun predviđen u dokumentaciji za nadmetanje za te zadaće bio nedovoljan.
- 40 Agriconsulting usto smatra da mu Opći sud nije mogao prigovoriti, kao što je to učinio u točki 66. pobijane presude, činjenicu da u svojoj prvotnoj ponudi nije priopćio informacije koje dokazuju smanjenja koja je postigao jer mu to nikakvo pravilo postupka javne nabave nije nalagalo. Opći sud nije mu mogao prigovoriti ni činjenicu da te informacije nije priopćio u dopisu od 29. studenoga 2012. u odgovoru na Komisijin zahtjev za informacije. Naime, te informacije nisu bile dio informacija koje je ta institucija zatražila u svojem dopisu od 22. studenoga 2012. Naposljetku, Opći sud nije mogao prigovoriti žalitelju da nakon toga nije priopćio sporazume o suradnji sa stručnjacima jer ga Komisija nije na to ovlastila.
- 41 Drugim dijelom svojeg trećeg žalbenog razloga žalitelj ističe da je Opći sud u točkama 73. do 76. pobijane presude počinio pogrešku koja se tiče prava smatravši da Komisija nije povrijedila načelo kontradiktornosti kad je žalitelju odbila pravo na podnošenje dodatnih informacija.
- 42 U tom smislu iz ustaljene sudske prakse proizlazi da je javni naručitelj obavezan od ponuditelja zatražiti pojašnjenja radi obrazloženja ozbiljnosti njegove ponude u okviru kontradiktornog postupka. Međutim, u ovom slučaju, s obzirom na to da je zahtjev odbora za evaluaciju bio formuliran na način da se nije odnosio na valjanost cijena predloženih u Agriconsultingovoj ponudi, nego na metodu izračuna tih cijena, žalitelj je morao podnijeti podatke samo o brojčanim elementima tog izračuna. Stoga je trebao imati mogućnost pružiti dodatne informacije radi uklanjanja svake sumnje o osnovanosti dotičnih podataka. U tom smislu sudska praksa ponuditeljevo pravo na podnošenje očitovanja ne ograničava na samo jedno jedino podnošenje. Naprotiv, načelo kontradiktornosti u tom kontekstu podrazumijeva da on nakon podnošenja prvotnih očitovanja može pružiti dodatna pojašnjenja, u granicama razumnog.
- 43 Naposljetku, u trećem dijelu Agriconsulting smatra da je Opći sud počinio nekoliko pogrešaka koje se tiču prava zaključivši u točkama 81. do 85. pobijane presude da nema povrede načela jednakog postupanja. Prije svega, Opći sud pogrešno je presudio da je cijena Agriconsultingove ponude sama za sebe dovoljna za utvrđivanje da je ta ponuda bila neuobičajeno niska. Nadalje, nije uzeo u obzir činjenicu da je s obzirom na referentne ekonomske parametre VLM-ova ponuda također bila neuobičajeno niska. Iznad svega, Opći sud je trebao smatrati da su Agriconsulting i VLM s obzirom na svoje ponude zapravo bili u istoj situaciji. Naime, s jedne strane, te su se ponude odnosile na istu javnu nabavu i, s druge strane, njihova vjerodostojnost bila je osporena – u pogledu prve od javnog naručitelja i u pogledu druge od Agriconsultinga.
- 44 Nadalje, Opći sud nije odgovarajuće razmotrio i ocijenio dokaze koje je žalitelj predložio u prilog svojim prigovorima. Točnije, smatravši u točki 84. pobijane presude da simulacija koju je prikazao žalitelj, spomenuta u točki 39. pobijane presude, nije relevantna, Opći sud je zanemario element koji je upravo imao za cilj dokazati da je VLM-ova ponuda također bila neuobičajeno niska i, prema tome, da je potonji u tom smislu bio u situaciji usporedivoj s onom žalitelja.
- 45 Komisija smatra da treći žalbeni razlog nije osnovan.

Ocjena Suda

- 46 Radi ispitivanja trećeg žalbenog razloga valja obrnuti redosljed njegovih različitih dijelova.

- 47 Što se tiče, prije svega, trećeg dijela tog žalbenog razloga, koji se odnosi na navodnu povredu načela jednakog postupanja, valja podsjetiti na to da to načelo nalaže da ponuditelji imaju iste mogućnosti u oblikovanju uvjeta svojih ponuda i stoga podrazumijeva da te ponude moraju biti podvrgnute istim uvjetima za sve ponuditelje (rješenje od 10. studenoga 2016., *Spinosa Costruzioni Generali i Melfi*, C-162/16, neobjavljeno, EU:C:2016:870, t. 23. i navedena sudska praksa).
- 48 U ovom je slučaju Opći sud u točkama 82. i 83. pobijane presude istaknuo da je VLM-ova ponuda, izračunana na temelju formule predviđene u dokumentaciji za nadmetanje, bila nešto niža od granice proračuna predviđene tom dokumentacijom za provedbu javne nabave i viša za gotovo milijun eura od Agriconsultingove. On je iz toga zaključio da VLM nije bio u istoj situaciji kao Agriconsulting i da je Komisija prema tome mogla, a da ne povrijedi načelo jednakog postupanja, odlučiti provjeriti neuobičajenu niskost žaliteljeve ponude a da ne primijeni isto postupanje prema VLM-u.
- 49 Valja istaknuti da je različito postupanje s Agriconsultingovom i VLM-ovom ponudom usko povezano s pitanjem identifikacije neuobičajeno niskih ponuda i postupka koji je za njih predviđen. Ocijeniti osnovanost obrazloženja sadržanog u točkama 82. i 83. pobijane presude stoga znači ponovno razmotriti obveze koje u tom području ima javni naručitelj.
- 50 U tom smislu članak 139. stavak 1. Uredbe br. 2342/2002 propisuje da, ako su za određeni ugovor ponude izuzetno niske, javni naručitelj mora, prije nego što odbije takve ponude samo iz tog razloga, zatražiti pisanim putem podatke u vezi sa sastavnim elementima ponude koje smatra bitnima i provjeriti te sastavne elemente nakon odgovarajućeg saslušanja uključenih stranaka, uzimajući u obzir dobivena obrazloženja.
- 51 Ta odredba stoga javnog naručitelja obvezuje da, kao prvo, identificira sumnjive ponude, kao drugo, omogući dotičnim ponuditeljima da dokažu njihovu ozbiljnost, dajući im objašnjenja koja smatra korisnima, kao treće, ocijeni relevantnost objašnjenja zainteresiranih osoba i, kao četvrto, donese odluku o prihvaćanju ili odbijanju tih ponuda (vidjeti prema analogiji presudu od 27. studenoga 2001., *Lombardini i Mantovani*, C-285/99 i C-286/99, EU:C:2001:640, t. 55.).
- 52 Međutim, obveze koje proizlaze iz te odredbe javnog naručitelja obvezuju samo pod uvjetom da je vjerodostojnost ponude *a priori* sumnjiva, uključujući obvezu u ovom slučaju da se detaljno provjeri ozbiljnost ponuđenih cijena pomoću referentnih ekonomskih parametara.
- 53 U ovom slučaju, s obzirom na to da je odbor za evaluaciju žaliteljevu ponudu identificirao kao *a priori* neuobičajeno nisku, a za VLM-ovu ponudu smatrao da *a priori* nije neuobičajena, mogao je bez povrede načela jednakog postupanja među ponuditeljima pokrenuti kontradiktorni postupak predviđen člankom 139. stavkom 1. Uredbe br. 2342/2002 u pogledu prvonavedenoga i detaljno provjeriti njegove cijene pomoću referentnih ekonomskih parametara bez primjene istog tretmana na VLM. Opći sud stoga je u točkama 82. i 83. pobijane presude pravilno presudio da ta dva društva u pogledu svojih ponuda nisu bila u istoj situaciji.
- 54 Taj zaključak nije doveden u pitanje Agriconsultingovim argumentom da cijena ponude sama za sebe ne omogućuje zaključak da je ta ponuda neuobičajeno niska.
- 55 U tom smislu u nedostatku definicije pojma „neuobičajeno niska ponuda” ili pravila koja omogućuju identifikaciju takve ponude u članku 139. stavku 1. ili u članku 146. stavku 4. Uredbe br. 2342/2002, na javnom je naručitelju da utvrdi metodu za identificiranje neuobičajeno niskih ponuda (vidjeti prema analogiji presudu od 18. prosinca 2014., *Data Medical Service*, C-568/13, EU:C:2014:2466, t. 49. i navedenu sudska praksu), pod uvjetom da je ta metoda objektivna i nediskriminirajuća (vidjeti prema analogiji presudu od 27. studenoga 2001., *Lombardini i Mantovani*, C-285/99 i C-286/99, EU:C:2001:640, t. 68. i 69.).

- 56 U ovom slučaju, kao što je to istaknuo Opći sud u točkama 81. i 82. pobijane presude, odbor za evaluaciju identificirao je Agriconsultingovu ponudu kao neuobičajeno nisku usporedbom njezina iznosa i ukupnog najvećeg proračuna predviđenog u dokumentaciji za nadmetanje u iznosu od 2 500 000 eura. Međutim, dok je VLM-ova ponuda bila nešto niža od tog proračuna, Agriconsultingova je bila niža za gotovo milijun eura.
- 57 Suprotno od onoga što tvrdi žalitelj, u skladu sa sudskom praksom iz točke 55. ove presude, ništa ne sprečava javnog naručitelja da uspoređi ponude s planiranim proračunom iz dokumentacije za nadmetanje i da neku od njih *a priori* identificira kao neuobičajeno nisku jer je iznos te ponude znatno niži od planiranog proračuna. Žalitelj nije pokazao zbog čega takva praksa nije objektivna ili je diskriminirajuća.
- 58 Naposljetku, što se tiče Agriconsultingovih argumenata da je Opći sud morao presuditi da je VLM u stvarnosti bio u istoj situaciji kao i on, valja primijetiti, s jedne strane, da okolnost da žalitelj osporava vjerodostojnost VLM-ove ponude sama za sebe ne znači da su situacije usporedive. Uzimajući u obzir razmatranja u točkama 52. i 53. ove presude, Agriconsulting bi svejedno morao pružiti razloge zbog kojih bi javni naručitelj *a priori* morao posumnjati u vjerodostojnost VLM-ove ponude.
- 59 S druge strane, valja istaknuti da je Opći sud u točki 84. pobijane presude osnovano smatrao da žaliteljeva simulacija u tom smislu nije bila relevantna. Naime, ta simulacija, kojom su cijene iz VLM-ove ponude detaljno provjerene pomoću referentnih ekonomskih parametara, ne pokazuje razloge zbog kojih je javni naručitelj *a priori* morao sumnjati u ozbiljnost te ponude, unatoč činjenici da je njezin iznos bio vrlo blizu planiranom proračunu iz dokumentacije za nadmetanje.
- 60 Iz toga slijedi da je treći dio trećeg žalbenog razloga neosnovan.
- 61 Nadalje, što se tiče drugog dijela tog žalbenog razloga, koji se odnosi na navodnu povredu načela kontradiktornosti, valja podsjetiti na to da je Opći sud, nakon što je u točki 71. pobijane presude nabrojao obveze koje proizlaze iz članka 139. stavka 1. Uredbe br. 2342/2002, tekst kojega je naveden u točki 50. ove presude, u točkama 72. do 76. pobijane presude presudio da je kontradiktorni postupak predviđen tom odredbom u ovom slučaju bio poštovan i da je žalitelj mogao opravdati svoje troškove i tarife za koje se smatralo da su pretjerano niski.
- 62 Međutim, Agriconsulting u biti tvrdi da javni naručitelj ispunjava obveze iz tog članka 139. stavka 1. tek kad je, uz formalno poštovanje faza kontradiktornog postupka predviđenog tom odredbom, dotični ponuditelj stvarno mogao opravdati svoje troškove i tarife. U ovom slučaju to znači da je žalitelju bilo dopušteno pružiti dodatne informacije u odnosu na one iz odgovora od 29. studenoga 2012. jer mu formulacija Komisijina dopisa od 22. studenoga 2012. nije omogućila pravilnu ocjenu podataka koje je ona zatražila.
- 63 U tom smislu dovoljno je navesti da taj argument počiva na činjeničnoj premisi koju je Opći sud odbio. Naime, on je ocijenio sadržaj Komisijina dopisa od 22. studenoga 2012. u točki 77. pobijane presude na način da je ta institucija žalitelja ispitala ne samo o metodi izračuna cijena sadržanih u njegovoj ponudi nego i o svim elementima koji utječu na formiranje tih cijena.
- 64 Međutim, budući da Sud u okviru žalbenog postupka ne može, osim u slučaju iskrivljavanja, ponovno ocjenjivati činjenice koje je već ocijenio Opći sud, drugi dio trećeg žalbenog razloga nedopušten je.
- 65 Naposljetku, što se tiče prvog dijela tog žalbenog razloga, koji se odnosi na navodno iskrivljavanje i izobličavanje Agriconsultingove tužbe od strane Općeg suda, vidljivo je da je žalitelj u točki 68. svoje tužbe istaknuo da je referentna troškovna jedinica upotrijebljena za izračun troškova stručnjaka bila subjektivna i nije uzimala u obzir činjenicu da je on mogao ispregovarati niže tarife sa stručnjacima kao ni njegove organizacijske i poslovne kapacitete.

- 66 U tom je smislu Opći sud u točkama 66. i 67. pobijane presude istaknuo da žaliteljeve tvrdnje da je on sa stručnjacima mogao ispregovarati niže tarife od onih predviđenih referentnim ekonomskim parametrima nisu bile potkrijepljene.
- 67 Nadalje, Opći je sud u točki 68. te presude presudio da Agriconsulting nije potkrijepio brojčanim podacima svoj argument da je troškovna jedinica upotrijebljena za izračun troška stručnjaka bila subjektivan parametar. Nadalje, naveo je da činjenica da Agriconsulting spominje pregovore o tarifama sa stručnjacima iz iste kategorije kao i stručnjaci za glavne zadaće potvrđuje da su ti troškovi bili niži nego što je bilo uobičajeno a da nisu pružena precizna objašnjenja.
- 68 Stoga valja utvrditi da Opći sud nije zanemario žaliteljev argument i da je na njega dovoljno pravno odgovorio. U tom smislu on je mogao samo utvrditi da Agriconsulting nije potkrijepio osnovanost svojih tvrdnji u pogledu neprikladnosti referentnih ekonomskih parametara i nižih tarifa koje bi uspio ispregovarati. Nadalje, žalitelj ne tvrdi da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava jer je teret takvog dokazivanja prebacio na njega. On dakle ne može osnovano tvrditi da je Opći sud izobličio ili iskrivio njegovu tužbu.
- 69 Što se tiče Agriconsultingove tvrdnje da je Opći sud zanemario simulaciju koju je on podnio kako bi dokazao proizvoljnost i nevjerodostojnost referentnih ekonomskih parametara, dovoljno je podsjetiti na to da je žalbeni postupak ograničen na pravna pitanja. Opći je sud stoga jedini nadležan utvrditi i ocijeniti relevantne činjenice i ocijeniti vrijednost koju valja pripisati dokazima koji su mu podneseni, osim u slučaju iskrivljavanja tih činjenica ili dokaza (rješenje od 11. studenoga 2003., *Martinez/Parlament*, C-488/01 P, EU:C:2003:608, t. 53. i navedena sudska praksa).
- 70 Međutim, žalitelj nije pružio dokaze o takvom iskrivljavanju. Nadalje, valja utvrditi da Opći sud nije zanemario spornu simulaciju jer je ona spomenuta u pobijanoj presudi na više mjesta, među ostalim, u njezinoj točki 84. Okolnost da je Opći sud nije spomenuo u točkama 63. do 69. te presude pokazuje, ni više ni manje, da nije smatrao da ona ima dokaznu snagu u tom kontekstu, što je ocjena koja, izuzimajući svako iskrivljavanje, proizlazi iz njegove isključive nadležnosti.
- 71 Naposljetku, što se tiče Agriconsultingova argumenta iz točke 40. ove presude, valja istaknuti da je žalitelj, s obzirom na to da je Opći sud u točkama 72. do 76. pobijane presude zaključio da je on mogao opravdati svoje troškove i tarife, mogao pravilno mu prigovoriti da nije potkrijepio svoje tvrdnje. Nadalje, pod pretpostavkom da žalitelj tim argumentom želi dovesti u pitanje to utvrđenje Općeg suda, taj je argument nedopušten zbog razloga iz točke 64. ove presude.
- 72 Slijedi da je prvi dio trećeg žalbenog razloga djelomično nedopušten i djelomično neosnovan.
- 73 Posljedično, treći žalbeni razlog treba odbiti u cijelosti.
- 74 U skladu s člankom 139. stavkom 1. Uredbe br. 2342/2002, karakter Agriconsultingove ponude kao neuobičajeno niske dovoljan je razlog za pravnu osnovanost njezina odbijanja. Iz svih prethodnih razmatranja proizlazi da žalitelj nije mogao dokazati da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava presudivši da u ovom slučaju nije bilo dovoljno ozbiljne povrede prava Unije u pogledu Komisijine ocjene njegove ponude kao neuobičajeno niske.
- 75 Posljedično, nije potrebno ocijeniti je li drugi razlog odbijanja Agriconsultingove ponude, tj. ocjena koja mu je dodijeljena za kriterij dodjele br. 3, osnovan ili ne.
- 76 Nadalje, Opći je sud u točki 105. pobijane presude presudio da se zbog razloga sličnih onima u prethodnoj točki ove presude ne može dokazati postojanje uzročno-posljedične veze između eventualne nezakonitosti počinjene u okviru ocjene ponude s obzirom na kriterij dodjele br. 3 i

izgubljene dobiti koja odgovara neuspjehu u postupku javne nabave koju ističe žalitelj. Međutim, iako on doduše u točki 65. svoje žalbe spominje razmatranja Općeg suda u pogledu uzročno-posljedične veze, čini se da ih ne želi osporiti i u svakom slučaju u tom smislu ne iznosi nikakav prigovor.

- 77 S obzirom na kumulativnost pretpostavki kojima je podvrgnuto utvrđivanje izvanugovorne odgovornosti Unije, kako je predviđena člankom 340. drugim stavkom UFEU-a, razmatranja iz točaka 74. do 76. ove presude dovoljna su za odbijanje Agriconsultingove žalbe, bez potrebe za izjašnjavanjem o četvrtom žalbenom razlogu, koji se odnosi na ispitivanje Općeg suda navodno pretrpljene izgubljene dobiti zbog odbijanja njegove ponude (vidjeti prema analogiji presude od 19. travnja 2007., Holcim (Deutschland)/Komisija, C-282/05 P, EU:C:2007:226, t. 57., i od 14. listopada 2014., Giordano/Komisija, C-611/12 P, EU:C:2014:2282, t. 54.).

Troškovi

- 78 Na temelju članka 184. stavka 2. Poslovnika Suda, kad žalba nije osnovana, Sud odlučuje o troškovima.
- 79 U skladu s člankom 138. stavkom 1. istog Poslovnika, koji se na temelju članka 184. stavka 1. tog Poslovnika primjenjuje na žalbeni postupak, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da Agriconsulting nije uspio u žalbenom postupku i s obzirom na to da je Komisija zatražila da on snosi troškove, treba mu naložiti snošenje troškova.

Slijedom navedenog, Sud (peto vijeće) proglašava i presuđuje:

- 1. Žalba se odbija.**
- 2. Društvu Agriconsulting Europe SA nalaže se snošenje troškova.**

Potpisi